

117629

STRENGT HEMMELIG.

Møte i Stortinget for lukkede dører

tirsdag 9. januar 1940:

Forsvarsministeren vil gi en utredning:

Statsråd Ljungberg: I St.meld. nr. 4 av 7/9 1939 blev redegjort for nøytralitetsrådsgjerder ved Hæren og Sjøforsvaret. De endringer som er foretatt, og situasjonen nå er i store trekk følgende: Jeg nevner først forholdet for Hærens avdelingers vedkommende i Sør-Norge. Den 3. september var den opsatte nøytralitetsvakt følgende: 4 infanteribataljoner, på Trandum, Gimle, Madla og Ulven. 1 hjulrytterkompani, dels i Søgne, dels på Evjemoen. 1 bergbatteri på Evjemoen. De først opsatte avdelinger var inne til 2. november, Senere har avdelingene vært avløst i 45 dagers skift. Fra avløsningen pr. 29.januar er det bestemt at skiftende skal være på 60 dager. Fra og med 28.mars i år vil en av de avløsende bataljoner bli innkalt for annen gang. Fra 26. mai vil ytterligere 2 avløsende bataljoner ha vært inne 1 gang før.

I tillegg til denne opsetning er besluttet følgende engangsopsetning av linjeavdelinger: 1 infanterikompani på Haugesundshalvøen fra 30.januar, 1 motormitraljøsekompani og en luftvernmitraljøsetropp av 8 regiment fra 23.januar, og endelig 3 pionerkompanier. Dette siste for å forsterke besetningen i Jærenavsnittet. Dette blir også med 60 dagers skift. Dessuten vil det bli innkalt 1 bataljon av feltartilleriregiment nr. 1 fra slutten av mars, en bataljon av feltartilleriregiment nr. 2 fra 30. januar og 1 bataljon av feltartilleriregiment nr. 3 fra 31.januar. Disse 3 feltartilleribataljoner vil få en tjenestetid på 45 dager.

Av landevernsavdelinger blev pr. 3/9 kalt inn 6 kompanier ved Oscarsborg, Horten, Oslofjord festning, Kristiansand festning, Bergen festning og Agdenes festning. Pr. 20.oktober blev 4 av kompaniene sløifet, slik at bare kompaniene på Horten og Oslofjord festning blev beholdt. Disse har senere vært avløst i 45 dagers skift. Fra avløsningen midt i januar blir skiftene på 60 dager. Enn videre er satt op et mindre antall små sikringsvakter ved magasiner m.v.

I Nord-Norge blev rekruttavdelingene holdt inne til 10. oktober, de var da holdt inne vel en måned over den ordinære rekruttskoletid. Pr. 10.oktober blev det satt op: 1 bataljon

av 15.regiment på Elvegardsmoen, 1 landvernkompani og 1 landverns mitraljøsetropp av 16.regiment på Setermoen, og Varanger bataljon på Nyborgmoen. Enn videre blev garnisonskompaniet i Kirkenes forsterket. To artilleridetachementer på henholdsvis 2 og 3 kanoner, lokalvernskyts, blev opsatt, 1 i Narvik og 1 på Nyborgmoen, og 1 luftvernmitraljøsetropp i Kirkenes. Pr. 13.oktober blev satt op Alta bataljon i Alta, og 6. pionerkompani, som blev sendt til Sør-Varanger. Pr. 1.desember blev Varanger bataljon og landvernskompaniet med mitraljøsetropp av 16.regiment samt 6. pionerkompani sendt hjem. Omtrent samtidig blev Alta bataljon flyttet til Sør-Varanger, og midt i desember blev den ene bataljon av 15.regiment flyttet fra Elvegardsmoen til Sør-Varanger, og Alta bataljon blev sendt tilbake til Alta. Enn videre blev pr. 11.desember og 15.desember satt op 1 bataljon av 14.regiment, som blev sendt til Nyborgmoen, og 1 bataljon av 16.regiment på Setermoen.

Pr. 5.januar blev satt op 1 bataljon av 12.regiment, altså i Trøndelag, for 15.januar å skulle avløse bataljonen av 14.regiment på Nyborgmoen, og 1 bataljon av 13.regiment for å sendes til Elvegardsmoen. Pr. 15.januar skulde skje følgende avløsninger: Bataljonen av 15.regiment skulde avløses i Sør-Varanger av den bataljon av 14.regiment som da var på Nyborgmoen. Bataljonen av 15.regiment i Sør-Varanger sendes da tilbake til Elvegardsmoen og dimitteres. Alta bataljon er tenkt dimittert 15.januar. Samtidig er bestemt satt op av 3. bergbataljon et motorisert batteri i Sør-Varanger i Neiden.

Dessuten er i Nord-Norge satt op en del mindre sikringsvakter, vakt detachementer m.v. Disse, samt artilleridetachementene, forsterkningen ved garnisonskompaniet og luftvernmitraljøsetroppen i Kirkenes er hittil blitt - og er tenkt å skulle bli - avløst i regelmessige skift, fra nu av på 60 dager.

Så er besluttet følgende engangsinnkallinger for Nord-Norge: 1 bergbatteri av 3.bergbataljon fra 3. februar og et annet batteri av samme bataljon fra 6.april, til 45 dagers tjeneste.

Efter den situasjon som inntrådte lørdag - jeg refererer til utenriksministerens redegjørelse igår - har Regjeringen

besluttet følgende foranstaltninger i Nord-Norge: I Øst-Finnmark skal der nu inntil videre være 3 infanteribataljoner foruten det forsterkede garnisonskompani i Kirkenes; det vil bli 2 motoriserte batterier på 7, 5 cm.s kanoner. I Tromsø-avsnittet settes op 6. brigade med stab, 3 infanteribataljoner, 3. bergartilleribataljon og resten av de til en brigade hørende spesialavdelinger og forsyningsorganisasjoner. Avdelinger som hittil har vært opsatt med noe redusert tren, skal kompletteres så langt råd er. Hestespørsmålet der oppe er visstnok temmelig vanskelig. Endelig er det besluttet å sette op divisjonsstaben med feltmessig styrke.

På grunn av situasjonen og da forbindelsen med Nord-Norge kan bli usikker, har Regjeringen også besluttet å oprette enhetskommando der oppe, idet chefen for 6. divisjon inntil videre vil bli forsvarschef og får sig underlagt alle operative stridskrefter til lands og til sjøs.

Hvad flyvevåbnet og luftvernet angår blev de pr. 1/9 39 mobilisert fullt ut. Fra ca. 15/10 har flyvevåbnet vært satt op med noe redusert styrke (reduksjon i antall fly ved feltavdelingene med 1/3) for å skaffe personellet avløsning. Fra ca. 1/11 har en lignende reduksjon vært gjennomført ved luftvernet. Fra 10/1 40 skulde styrken atter økes noe, slik at Oslo luftforsvar kan sette op 2 øvelsesbatterier - de fleste andre 1 øvelsesbatteri. På grunn av den søndag 7/1 inntrådte situasjon har Regjeringen besluttet at flyvevåbnet og luftvernet igjen settes op med full styrke.

Så må jeg nevne litt om befalsspørsmålet, kurser.

I. 4 kurser for ekstraordinær befalsutdannelse ved Luftvernregimentet. Kursene skal være på 45 dager og holdes i Stavern med 30 elever i hvert kursus. Første kursus begynte 3/1 1940.

II. 8 dagers kursus for en del av befalet som kalles inn til infanteriets og artilleriets nøytralitetsvaktavdelinger (besluttet av departementet den 25/11 39). Kurset ledes av vedkommende regiment. Som elever møter vedkommende bataljonschef med stab og noe befalet av stabskompaniet, kompanichefer, administrasjons-offiserer og troppschefer. Ved en infanteribataljon vil det

- 4 -

gjennomsnittlig bli 37 elever.

III. Kompaniførerkursus, eskadronførerkursus, batteriførerkursus på 2 måneder (besluttet av Forsvarsdepartementet 30/12). De er planlagt slik: a) kompaniførerkursus på Trandum med 78 elever, begynner 20/1 40, b) eskadronførerkursus på Gardermoen, 15 elever, begynner 15/1 40, c) batteriførerkursus i Fredrikstad, 19 elever, begynner 15/1 40. Disse kurser svarer nøiaktig til dem som automatisk skal settes op ved mobilisering. De erfaringer man har gjort ved de feltbataljoner som nu har vært inne, er at vi trenger i høi grad å få befalskursar. Derfor blev dette besluttet satt op med en gang.

IV. Kommanderende General har foreslått: a) forsert utdanning ved divisjonenes befalsskoler med avslutning ca 1. juni, b) troppsførerkurser - det er også en foranstaltning som inngår i mobiliseringsplanen - på 3 måneder ved divisjonenes befalskoler for utskrevne lagførere, ca 130 ^{lever} ved hver av 1., 2., 5. og 6. divisjon, ca. 90 elever ved 3. og 4. divisjon. Disse sistnevnte kurser er det ennå ikke truffet endelig avgjørelse om.

I tilslutning til denne redegjørelse for hæren skal jeg nevne litt om hærens fabrikker. Etter en muntlig konferanse med Kongsberg Våbenfabrikks og Raufoss Ammunisjonsfabrikkers direktører den 25 april 1939, bestemte departementet at det i enkelte driftsavdelinger ved Kongsberg Våbenfabrikk og Raufoss Ammunisjonsfabrikker, hvor det var særlig påkrevet, skulde settes i gang arbeide med to skift for effektivering av bestillinger til hæren. Den 22 desember bekreftet departementet muntlig beskjed om at det ved Kongsberg Våbenfabrikk og Raufoss Ammunisjonsfabrikker skulde settes igang utvidet drift (fleest mulig skift). Herved blev det også nødvendig å ta en rekke civile bedrifter til hjelp. Den 28 desember 1939 har Kommanderende General med departementets samtykke bemyndiget generalfelttøimesteren til i nødvendig utstrekning å sette i verk delvis mobilisering ved Hærens våbentekniske kôrps på grunnlag av krigsopsetningsplan og mobiliseringsoppgjør.

Så noen bemerkninger om materiell til hæren.

a) Våbenteknisk materiell. Ved kgl. res. av 27/10 1939 blev det

- 5 -

stillet til rådighet 4 millioner. Mesteparten er plasert i bestillinger innenlands. En del optisk materiell må dog tas utenlands. Av beløpet er foreløbig 600 000 kroner stillet til disposisjon til håndgranater, som vi trenger i høi grad. Bestillingen er plasert ved norsk civil bedrift.

b) Sanitetsmateriell er bestilt for 300 000 kroner, vesentlig norsk leveranse, noen kirurgiske instrumenter må tas fra Sverige,

c) Veterinærmateriell er bestilt for kr.100 000, vesentlig norsk leveranse. d) Intendanturmateriell. Der er truffet avtale om produksjon av tekstilvarer for en bevilgning på kr.5 475 000.

Den er plasert ved: De Norske Uldvarefabrikers Forening, ved 16 fabrikker, suksessiv leveranse, ca. halvparten av leveransen innen 4 måneder, resten innen 1/7. De Norske Bomullvarefabrikkers Forening med 9 fabrikker suksessivt innen utgangen av april måned hele leveransen, De Norske Tekstilfabrikkers Forening med 10 fabrikker suksessivt innen 1.juli hele leveransen, Christiania Seilduksfabrikk for varer av lin og buldan suksessivt innen utgangen av februar 1940. Samtlige fabrikker leverer produksjonen av egne råvarer inntil de av generalintendanten kjøpte bomulls- og ullpartier er kommet til landet - for bomullens vedkommende er de kommet i denne måned, og for ullens vedkommende ventes de i løpet av februar og mars fra Argentina. Om nødvendig stilles til disposisjon ull og bomull fra Statens Kriselager overensstemmende med den tilståtte lånebemyndigelse. For de anskaffelser som er approbert av Forsvarsdepartementet i november - altså tekstil- og bomullsvarer - for et beløp av kr. 1 625 000,00, er utsendt eller pågår utsendelse av anbudsinnbydelse offentlig og underhånden.

Anskaffelse av vinterutstyr - for øieblikket et meget aktuelt spørsmål av hensyn til Nord-Norge - for kr.425 000,00 i henhold til Forsvarsdepartementets bestemmelse av 12 oktober pågår og er for en vesentlig del effektuert. Men med hensyn til vinterutstyr er dessverre manglene langt fra avhjulpet ennå, og den erfaring vi vil få ved den nu forsterkede opsetning i Nord-Norge, vil antageligvis komme til å understreke dette. Til materiell til passivt luftvern til Kjeller, Kongsberg og Raufoss er avsatt kr.470 000,00. Fabrikasjonen er satt igang.

- 6 -

Angående andre forsyninger som er felles for Hæren og Marinen, skal jeg nevne at av bilbensin har vi 15.000 tonn, det svarer til et halvt års krig; av flybensin har vi 3.900 tonn, og vi venter 3.000 tonn til; det svarer til vel et halvt års krig. Av smøreoljer er bestilt og vesentlig mottatt 1.150 tonn, og av beholdninger fra før har vi ca 300 tonn. Av kull er kjøpt, bestilt, 82.000 tonn, hittil mottatt 8-10 tusen tonn; av beholdninger fra før har vi ca 30.000 tonn. Det månedlige forbruk regnes å være ca 5.000 tonn, vi har altså en ganske god forsyning. Av brenselolje er kjøpt og mottatt 10.000 tonn, av solarolje 7.000 tonn; i beholdning fra før 12.000 tonn. Det vil si beholdning for over et år.

Så er det Marinen. Opsetningen av Marinens nøytralitetsvern har foregått trinvis. Satt op med en gang blev høiere staber og sambandscentraler, samtlige kystvaktstasjoner, gruppecentraler og fartøier. Foruten de som allerede var utrustet, blev videre utrustet 2 Draug-jagere og 9 eldre torpedobåter. Av flyavdelinger og fly blev satt op 1. og 2. flyavdelings speidergrupper med flystasjoner Karljohansvern, Kristiansand og Bergen. Utrustningen er øket senere i de første dager av september. Pr. 31. desember omfattet Marinens nøytralitetsvern 111 fartøier hvorav 45 leiede bevoktningsbåter og 6 depotskip. Heri er da ikke medregnet skøiter, verfts-fartøier og forskjellige småfartøier ved sjøforsvarsdistriktene.

Marinens flyvåben var satt op med i alt 30 krigsfly + 1 fly leiet fra Det Norske Luftfartselskap. Flystasjonene er da nu Karljohansvern, Kristiansand, Bergen med provisoriske stasjoner på Sola og i Trøndelag og Tromsø med provisorisk stasjon i Vadsø.

Opsetningen av nøytralitetsvernet for Marinen har, som det må ^{tte} ventes, voldt ikke få vansker, som i ikke liten utstrekning har forsinket opsetningen. Særlig bemerkes:

1. En vesentlig del av Marinens eldre materiell har ikke vært utrustet på mange år, noe ikke siden forrige nøytralitetsvern. Først ved bruk kommer manglene for dagen. Disse mangler som blev enda mere fremtredende fordi personellet for en stor del ikke var kjent med og øvet med materiellet, tok det tid å få

- 7 -

rettet på, og utbedringen måtte ofte bli så som så fordi det hastet. For tiden er en av de gamle jagere og en undervannsbåt ved verksted for reparasjon, og mindre utbedringsarbeider forekommer ganske hyppig. En må vente at dette vil fortsette.

2. Det har vist sig vanskelig å få leid skikkelige bevoktningsbåter. En hel del av de leide fartøier er både med hensyn til fart, innredning og utstyr langt fra tilfredsstillende og har ofte ophold ved verksted.

3. Fartøienes utilstrekkelige utstyr med luftvernsskyts er en betenkelig mangel.

4. Marinens flyvevåben er utilstrekkelig for de foreliggende opgaver, og flyene lider delvis av at de må ligge ute av mangel på flystasjoner. Av sådanne har vi som nevnt Karljohansvern, Kristiansand (lite tilfredsstillende), Bergen og Tromsø (under utbygging).

Hvad angår Marinens personell skal jeg nevne at i de forskjellige opsetninger i land, ombord på fartøiene og på flystasjonene tjenestegjorde pr. 31 desember følgende personell x) Menige: 3326. Tilsammen i alt 4840 personer. Hertil kommer engasjert personell til Marinens permanente kystvaktstasjoner, engasjerte radiotelegrafister og civil kontorhjelpe, tilsammen ca. 240.

x) Befal: 828 offiserer, 214 underoffiserer, 472 kvartermestre.

- 8 -

Med hensyn til personellet bemerkes:

1. Der er følelig mangel på befal. Overensstemmende med hvad det har vært forutsatt for mobilisering, er det satt igang kurser for utdanning av befal fra handelsmarinens folk. Det første kursus med 19 elever blev avsluttet i slutten av desember. Elevene er beskikket til utskrevne fenriker og fordelt til tjeneste fra nyttår. Nytt kursus vil bli satt i gang i løpet av januar. Til dette er åpnet adgang for vernepliktige underoffiserer i Marinen, som har skaffet sig de kvalifikasjoner som forlanges av elevene fra handelsflåten. Ytterligere kurser vil bli nødvendige.

Det er klart at offiserer med denne korte befalsutdanningse bare kan brukes til spesiell tjeneste, vesentlig på bevoktningsfartøier. De avhjelper derfor bare delvis mangelen særlig på fastlønnede offiserer til de egentlige krigsskip, til stabs-tjeneste m.v. Og denne mangel vil derfor fremdeles bli meget følelig, og i stigende grad efter hvert som pågående nybygginger blir ferdige.

2. Den overgangstilstand vi befinner oss i med hensyn til befalsorganisasjonen volder adskillige tjenestlige vansker, bl.a. med hensyn til underbringelsesforholdene, særlig på de eldre fartøier.

3. Mangelen på fastlønned og vernepliktig maskinbefal og hvervede fyrbøtere var som en måtte vente sig meget følelig, og det blev nødvendig å gå tilbake til årsklassen 1920 for å dekke behovet av utskrevne dampskibsmaskinister og kullfyrbøtere. Dette betyr at de sjøvernpliktige maskinmenn i særlig grad får bære byrden av nøytralitetsvernet, samtidig som Marinens behov spesielt for maskinister bidrar til å øke de vanskeligheter handelsmarinen allerede på forhånd har med hensyn til dette personell. Noe tilsvarende gjør sig forøvrig også gjeldende for radiotelegrafisters vedkommende.

Bortsett fra de civilmilitære bransjer kan det i Marinen ikke bli tale om regulær avløsning av befalet. Alt Marinens fastlønnede befal i aktiv tjeneste er stadig tjenestegjørende. For dette kommer avløsning derfor ikke på tale. Men på grunn av den herskende ^{befals} mangel vil det heller ikke kunne bli nogen

- 9 -

regulær avløsning av vernepliktig eller ulønnet befal. Det eneste det kan bli tale om er individuell fritagelse eller permisjon efter kortere eller lengere tjenestetid i særlige tilfelle av personlig eller samfundsmessig art.

Da de utskrevne sjøvernepliktige mannskaper forutsetningsvis er sjøfolk, kan det heller ikke for disse treffes noen ordning med innkalling til kortere eller lengere "tørner", som vi gjør i hæren og ved kystartilleriet.

Ved de planlagte foranstaltninger vil det forhåpentlig bli mulig å begrense den ekstraordinære tjeneste til ca. 9 måneder (ordinær og ekstraordinær tjeneste tilsammen 15 måneder) for dekksmenn og fyrbøtere.

Men for maskinister vil dette ikke strekke til, fordi det er forholdsvis få folk med maskinistcertifikat i de yngre årsklasser. For disse vil derfor ytterligere årsklassene 1925-30, både tidligere øvede og uøvede (fritrukne) bli kalt inn til ekstraordinær tjeneste. Av disse vil også de uøvede bli sendt direkte ombord som maskinister, idet deres tjeneste i Marinen vil bli vesentlig den samme som de utfører i det civile liv. Det er mulig at man må gjøre noe tilsvarende også for kullfyrbøtere.

Selv denne forholdsregel vil neppe føre frem uten ubillig lang ekstraordinær tjeneste for maskinistene. Derfor har Kommanderende Admiral foreslått at maskinister efter en viss tjenestetid, hvis lengde er noe forskjellig efters årsklassene, fortrinsvis frivillig, engasjeres til fortsatt tjeneste for en rimelig lønn.

Med hensyn til disponeringen i Marinen skal jeg bemerke:

1. Efter som rekrutteringen skred frem disponertes styrkene stort sett i samsvar med krigsopsetningsplanen for så vidt angår de til sjøforsvarsdistriktene fordelte sjøstridskrefter, bevoktningsfartøier og fly. Kystavdelingen som ved krigsopsetning står direkte under kommando av Kommanderende Admiral, blev avgitt til sjøforsvarschefene og fordelt til vakt på kysten i 1. og 2. sjøforsvarsdistrikt. Den undervannsbåtdivisjon som er opsatt til kystavdelingen, blev inntil videre stasjonert i Oslofjorden. Til assistanse med opsynet i vedkommende kyst-

- 10 -

avsnitt blev av Hærens flyvåpen stillet 1 bombeving forlagt på Sola, og 1 speiderving i Trøndelag.

2. Midt i oktober blev det funnet påkrevet å styrke nøytralitetsvernet i Nord-Norge. Som forsterkning beordredes til 3. sjøforsvarsdistrikt 3 Sleipner-jagere, 1 undervannsbåtdivisjon på to båter, samt 3 torpedofly. Senere er nøytralitetsvernet i Nord-Norge ytterligere forsterket med panserskibene "Norge" og "Eidsvold", fortrinnsvis beregnet på lokalforsvar av Tromsø i mangel av kystbefestninger, samt med mineutlegger "Frøya". Panserskibene danner en divisjon under kommando av chefen for "Norge". Den 4 desember organisertes en Finnmarksavdeling under chefen for "Fridtjof Nansen". Denne Finnmarksavdeling består av "Fridtjof Nansen", 3 Sleipner-jagere, mineutleggeren "Frøya" med ca 100 miner ombord - det er for et par dager siden gitt ordre om at efterforsyning av miner skal sendes nordover snarest, og dette er iverksatt. Videre 2 ubåter med "Lyngen" som moderskib, 2 speiderfly og 1 bevoktningsbåt.

3. 7 desember sank britisk dampskib "Thomas Walton" efter eksplosjon i Vestfjorden. 11 desember sank gresk dampskib "Garoufalia" på Folda, og 13 desember sank britisk dampskib "Deptford" efter eksplosjon utenfor Stad. På grunn av disse tre forlis blev det satt igang regulær eskortering av handelsskib over åpne kyststrekninger. Dette medførte noen omgruppering av fartøiene og førte til den foran nevnte bemyndigelse til å leie ytterligere 6 bevoktningsbåter. Det bemerkes at de leiede bevoktningsbåter ikke alene på grunn av liten militær kraft, men også ved sin lave fart, er dårlig egnet til å eskortere hurtiggående handelsskib. For de hurtigste av disse er også våre gamle torpedobåters fart for liten.

Hvad angår kystfestningene skal jeg bemerke:

Inntil 1939 var kystfestningenes mobilisering planlagt utført som en fullstendig krigsmobilisering med én gang. Begrunnelsen herfor var den at kystfestningene under de krigssituasjoner som man regnet med, vilde få en nokså utsatt stilling, og deres opsetninger var, sett i forhold til de sannsynlige angrepsstyrker, så beskjedne at det vilde være påkrevet å sette op samtlige ledd straks. Ordningen har i de siste årene

- 11 -

vært prøvet teoretisk, under admiralstabsøvelser og lignende, og man kom efter hvert til at den ikkevilde være heldig på grunn av mangel på garnisoner og øvelser og våbenets meget svake befalsopsetning, forhold som uvegerlig måtte vanskeliggjøre gjennomføringen av en fullstendig mobilisering. Hertil kom videre formodningen om at statsmaktene efter den erfaring man har, nødigt tar det skritt å gå til full mobilisering med én gang.

Fra 1939 av blev kystfestningenes mobilisering helt lagt om og besluttet gjennomført i 2 trin således:

Første trin omfatter de viktigste kampbatterier samt nødvendige organer for etterretnings- og sambandstjeneste, luftvern og organer for forsyningstjenesten og annen administrasjon. Hertil noen infanteribesetning, redusert sjøbevoktning og det nødvendige sanitet. Av øvelsesmessige grunner var det videre regnet med at alt i krig tjenestepliktig befall skulle kalles inn ved mobiliseringens første trin.

Annet trin omfatter samtlige opsetninger efter de nye krigsopsetningsplaner og samtlige hjelpeorganer fra Marinen og Hæren (infanteribesetning og ingeniørtropper).

Med hensyn til nøitralitetsvernets opsetning blev det i slutten av august kalt inn befall og mannskap til Kristiansand, Bergen og Agdenes festninger, til økning av de derværende sikkerhetsvakter, slik at styrkene av korporaler og menige kom op til det som var bestemt for mobiliseringens første trin. Pr. 1 september blev rekruttstyrkene ved Oscarsborg og Oslofjord festninger, som omfattet 2 årsklasser ved hver festning, supplert ved nyinnkalling av et mindre antall korporaler og meninge, slik at man fikk den styrke som var fastsatt for første trin. Av befall blev bare kalt inn det som var nødvendig for de opsatte ledd. Ved alle nevnte kystfestninger blev det enn videre foruten kystartilleripersonell kalt inn en del sanitetspersonell og infanteribesetning. Infanteribesetningen - avgitt fra Hæren - blev mobilisert den 3 september og omfattet ett infanterikompani landvern til hver kystfestning og ett kompani til Marinens hovedstasjon Horten.

Sjøbevoktningen, så vel av selve festningsavsnittene som av mer strategisk karakter, blev satt op av Marinen.

- 12 -

For kystartilleripersonellet er fastsatt en tjenestetørn på ca 3 1/2 måned for befal og 3 måneder for korporaler og menige, og disse tjenestetider vil formentlig bli bibeholdt såfremt situasjonen ikke endres vesentlig.

Ved ombytte av kystartilleripersonell i desember blev det foretatt en mindre utjevning av styrkene ved festningene, således at totalstyrken er blitt praktisk talt uforandret. Den samlede styrke ved Oscarsborg, Oslofjord, Kristiansand, Bergen og Agdenes var ved årsskiftet 258 befal og ca 1630 korporaler og menige.

Kystfestningene har idag ikke nok befal for krigsopsetting, og en stor del av det befal som regnes med, har ikke vært inne i tjeneste på mange år, i mange tilfelle ikke siden forrige nøytralitetsvernstjeneste. Man har vært opmerksom på forholdet, og befalskurser har vært planlagt. Den 1 september fikk Kommanderende Admiral Forsvarsdepartementets bemyndigelse til å sette i gang repetisjonskurser for eldre befal, og av slike kurser har det hittil vært holdt 3. Dessuten vil det fra 10 januar bli satt i gang et ekstraordinært kursus av 6 måneders varighet ved Befalsskolen for utdanning av sersjanter. Kurset er satt op med 30 elever. Det som hittil er gjort, er dog ikke tilstrekkelig, og ytterligere kurser er forutsatt holdt i nær fremtid.

I forbindelse med Marinen skal jeg dessuten nevnte litt om flyavdelingenes virke. Som tidligere nevnt, er flyavdelingene underlagt sjøforsvarssjefene i de respektive distrikter, og de har deltatt i nøytralitetsvernet overensstemmende med de ordrer som er gitt. Flyenes hovedvirke har vært patruljering for rekognosering og overvåking av vårt territorialfarvann, dels ved regelmessig avpatruljering av bestemte områder, dels ved særlig beordrede patruljeflyvninger. Ordningen har vært slik at kyststrekningen Rørvik - Svenskegrensen med tilhørende sjøterritorium kan sies til stadighet å ha vært under opsyn fra luften. Etter at 3dje flyavdeling blev opsatt, har også kystfarvannet i dette distrikt - altså nordpå - tross mørket og de ugunstige meteorologiske og klimatiske forhold - vært overvåket av fly i den utstrekning det har vært behov og anledning.

- 13 -

Det er første gang det har vært regulær flyvetjeneste midt-vinters i Finnmark og Troms.

Foruten til patruljetjenesten har fly vært anvendt ved mange anledninger i spesielle akutte situasjoner. Denne del av flyvirksomheten har ikke vært den minst betydningsfulle. Krigførende fly og fartøier er vist bort fra norsk område eller hindret fra å komme inn på dette, fremmede handelsfartøier og trålere er praiet og stoppet, pålagt å vise flagg m.v., eventuelt visitert og ført til norsk havn, nødlandet krigførende fly er ført i land og internert, konvoier er holdt under opsikt og eskorte - særlig med henblikk på å påse at nøytralitetskrenkelser fra eskorterende krigsfartøiers side ikke finner sted under samlingen for utpassering, ubåter meldt sett i norsk farvann om natten er straks eftersøkt, livbåter fra krigsforliste skib er opsøkt og deres plass påvist osv. I det hele tatt har flyavdelingene så vidt en har forstått, vært sjøforsvarssjefene og andre sjefer som de har vært underlagt, til megen nytte under nøytralitetsvernet hittil.

Jeg skal bare få nevne et par ord om diverse materiell i forbindelse med Marinen. Ved Kgl.res. av 27 oktober blev stillet til disposisjon 8 millioner kroner, som skulde fordeles slik: Teknisk materiell 3,1 million, bekledning 1/2 million, sanitetsmateriell kr.50.000, til kaserner og barakker 2,1 millioner, til flyvestasjon Tromsø kr.750.000 og til forsert frem-skytning av festningene 1,2 millioner kr.

Av særlige mangler vil jeg nevne miner og spesialminer og ammunisjon til luftvernsskytset, mangler som man er særlig opmerksom på.

Marinen har under bygning 2 Sleipner-jagere, som regnes å være ferdige våren 1940, 1 minefeier som skal være ferdig, og 1 minefeier som ventes å være ferdig i den nærmeste fremtid. Andre nybygninger regnes ikke ferdig i den nærmeste fremtid. Med hensyn til motortorpedobåter er det bestilt 8 båter, leveringstid efter hvert desember 1939 - juli 1940. Den første leveranse som skulde vært i desember, er forsinket, så den kommer først i januar.

- 14 -

Med hensyn til luftvernsskyts ombord - det er jo en bevegning som spiller en meget stor rolle hvis man skal ha noen nytte av marinen til konvoi - er forholdene nokså dårlige. Det er i marinen nu kun 3 stk. 40 m/m Bofors maskinkanoner, 10 stk. 20 m/m Ørlikon. I bestilling har vi 21 stk. 40 m/m Bofors fra Sverige, dem kan vi først vente høsten eller vinteren 1940. Videre 21 stk. 20 m/m Ørlikonkanoner, fra fabrikken i Sveits, dem kan vi først vente i løpet av februar.

Med hensyn til luftforsvaret i sin almindelighet vil jeg bare nevne enkelte ting. Hærens flyvevåben har i øieblikket ialt 62 stykker feltfly, 24 stykker jagerfly med utstyr og reservemateriell er bestilt fra De Forente Stater og kommer i april-mai, 2 stykker er bestilt i Italia og skal komme i januar. For den siste type er kjøpt lisens, og 6 stykker er forutsatt levert fra Kjeller flyfabrikk i dette budgettår.

Marinens flyvevåben har for tiden 32 feltfly. Ytterligere 6 stykker Heinkelfly er bestilt fra Tyskland og skal være levert i mars-april 1940. Fra Marinens flyfabrikk vil det dette budgettår bli levert 4 stykker.

Med hensyn til hjemmefabrikasjon av fly skal bemerkes at begge flyfabrikker er under utvidelse og modernisering. Hertil disponeres en bevilgning på 1.7 millioner. Utvidelsen skulde være ferdig i løpet av budgettåret. Kontrakt er avsluttet med Norsk Aluminium Company og Strømmens verksted om fremstilling av flydeler. Hertil er disponert 400 000 kr. og 250 000 kr. De skal være ferdig til fabrikasjon i slutten av budgettåret. Lisens er kjøpt inn for fabrikasjon av jagerfly.

Med hensyn til luftforsvaret på bakken, bakkeforsvaret, skal jeg opplyse, at for tiden har vi 36 stykker 7.5 cm.kanoner, 8 stykker 40 mm. maskinkanoner, hvorav 4 er ved kystartilleriet, og endelig er det 10 stykker 40 mm. maskinkanoner ved Norsk Hydro, vesentlig bekostet av Hydro. Det er bestilt gjennom Bofors 22 stykker 40 mm. maskinkanoner, som skal leveres januar-april 1940. 40 stykker 40 mm. maskinkanoner er i arbeid ved Kongsberg Våpenfabrikk, ferdig juni-november 1940. Dessuten forberedes et parti på ytterligere 40 stykker. 65 stykker 20 mm. maskinkanoner er i arbeid ved Kongsberg Våpenfabrikk. 10 av

- 15 -

disse er forutsatt ferdige i mars 1940. Adskillig utstyr, lyskastere, lytteapparater, avstandsmålere m.v. til luftforsvaret mangler enda, men meget er bestilt.

Med hensyn til ammunisjon til luftforsvaret har vi visse beholdninger, dog ikke så meget, men for de 40 mm. maskinkanoner kan Raufoss nu levere 200 skudd pr.dag. Leveransen vil bli øket. For 20 mm. maskinkanoner har vi i øieblikket ikke noen ammunisjon. 10 000 skudd er bestilt ved Bofors, og fra høsten 1940 vil Raufoss kunne levere 500 skudd pr. dag.

Med den opsetning vi har hatt hittil, viser erfaringen at løpende utgifter, driftsutgifter, til nøytralitetsvakt tjenesten for tiden er for landforsvaret 2.700.000 kr. pr. måned, for sjøforsvaret 2.170.000 kr. pr. måned.

I tilslutning til denne redegjørelse - det er første gang jeg optrer i denne sal, så jeg vet ikke i hvilken grad det jeg nu har sagt tilfredsstiller Stortingets krav til opplysninger, det får jeg jo høre senere - i tilslutning til denne redegjørelse vil jeg bare nevne at Regjeringen vil komme med forslag om en ekstraordinær bevilgning på 75 millioner kr. Herom og fordelingen vil det bli fremsatt proposisjon for Stortinget.